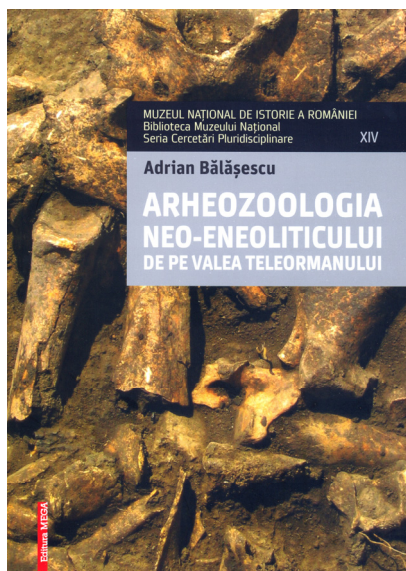

Adrian BĂLĂȘESCU *Arheozoologia neo-eneoliticului de pe Valea Teleormanului*, Muzeul Național de Istorie a României, Biblioteca Muzeului Național, Seria Cercetări Pluridisciplinare XIV, Editura Mega, Cluj - Napoca, 2014, 214 pagini, 111 figuri, anexă foto, 49 fotografii, ISBN 978-606-543-505-6

Pavel MIREA *

Volumul *Arheozoologia neo-eneoliticului de pe Valea Teleormanului*, apărut în anul 2014 și având ca autor pe cunoscutul arheozoolog Adrian Bălășescu, cercetător la Muzeul Național de Istorie a României, aduce informații privind paleoeconomia animalieră a comunităților umane din neo-eneolitic ce și-au avut așezările într-o porțiune a Văii Teleormanului, cuprinsă între localitățile Lăceni – Măgura – Vitănești. Lucrarea, ce are la bază teza de doctorat în istorie susținută de autor (a doua teză, după cea în biologie), cuprinde în structura sa 4 capitole, precedate de o *Prefață* și o *Introducere*. Partea introductivă constituie motivația autorului vis-a-vis de demersul său ce urmărește: „[...] să pună în evidență toate acele activități comportamentale (cules, pescuit, vânătoare și creșterea animalelor) care permit obținerea de produse de origine animală și care asigură dieta comunităților preistorice de pe Valea Teleormanului” (p.10).

Capitolul I, *Cadrul geografic și cultural-istoric*, introduce pe cititor, pe de-o parte în latura reprezentată de mediul natural în care au trăit comunitățile neo-eneolitice, iar pe de-altă parte prezintă secvențele crono-culturale în care așezările acelor comunități au fost incluse: neoliticul timpuriu, neoliticul dezvoltat, eneoliticul timpuriu și eneoliticul dezvoltat. Trecerea în revistă a cadrului cultural este făcută cu menționarea situației privind cercetarea paleoeconomiei animaliere pentru fiecare secvență.

Metodologia arheozoologică, tratată în cel de-al II-lea capitol, familiarizează cititorul cu studiul faunei care începe pe teren, în șantierul arheologic. Autorul subliniază importanța colaborării cu arheologul în încercarea de a găsi cele mai adecvate metode de prelevare și eșantionare a resturilor faunistice. Cercetarea arheozoologică continuă cu cea de laborator care cuprinde mai multe etape: determinarea taxonomică, reconstituirea dimensiunilor, estimarea vârstei, determinarea sexului, tafonomie, metode de cuantificare și nu în ultimul rând conservarea resturilor faunistice.

Capitolul al III-lea este rezervat prezentării eșantioanelor faunistice de pe valea Teleormanului, fiind, totodată, cel mai cuprinzător capitol al lucrării. Sunt trecute în revistă, siturile arheologice de unde provin materialele faunistice, urmărindu-se în prezentarea lor criteriul crono-cultural, tipul lor și câte un istoric al cercetărilor pentru fiecare în parte. Chiar dacă datele analizate provin din loturi de materiale inegale ca mărime, în funcție de amploarea cercetărilor din siturile respective, rezultatele obținute în actualul stadiu al cercetărilor au creionat o imagine cuprinzătoare și plauzibilă a paleoeconomiei comunităților neo-eneolitice din zona în discuție.

Eșantioanele faunistice sunt prezentate urmărindu-se clasele de animale, speciile de mamifere domestice și sălbatică, repartiția numerică și procentuală a acestora, distribuția greutatei eșantioanelor studiate. Pentru fiecare secvență a epocii, autorul face o analiză comparată a studiilor arheozoologice efectuate în diferitele așezări neo-eneolitice din România și din care reies anumite tipare în ceea ce privește exploatarea resurselor animaliere.

Modalitățile de exploatare a mamiferelor domestice au fost identificate, de exemplu, pentru perioadele de început și de sfârșit ale neo-eneoliticului, prin analiza profilului de abataj pentru ovicaprine, bovine sau suine. Studiul izotopilor stabili a avut ca scop caracterizarea mediului și a sezonality animalelor domestice. Autorul arată că „*acest tip de analiză relativ izolat în cadrul neoliticului european și mai ales cel românesc este extrem de important în demersul nostru științific*”

* Muzeul Județean Teleorman, str. 1848, nr.1, 140033, Alexandria, jud. Teleorman, România; pavelcmirea@yahoo.com

pentru a înțelege și a evalua modul cum primele comunități europene agricole s-au adaptat la condițiile de mediu”(p.59).

Datele oferă o imagine față de strategiile adoptate de primele comunități neolitice din valea Teleormanului. Spre exemplu, o vită domestică era hrănită în perioada de iarnă cu frunze (p.58) iar ovinele erau hrănite cu alimente bogate în ¹³C la sfârșitul iernii, probabil în perioada de lactație.

Analiza profilului de abataj pentru diferite mamifere domestice sugerează anumite strategii de exploatare. Pentru începutul neoliticului (numit „Precriș” de autor), dl. Adrian Bălășescu arată că la ovicaprine se observă un abataj sezonier deoarece „majoritatea indivizilor tineri (61%) sunt sacrificați în perioada sezonului rece (decembrie-martie), restul în sezonul cald (iunie și decembrie)”. O evoluție interesantă, poate fi observată, spre exemplu, pentru bovinele mari. Atât la nivel de Precriș dar și Starčevo-Criș erau crescute, în primul rând, pentru carne, fiind exploatare secundar pentru lapte (p.49, 68). Un mod diferit este înregistrat în neoliticul dezvoltat (Dudești), atunci când vitele mari sunt crescute pentru producția de lapte (p.84) La nivel Boian profilurile de abataj sugerează o exploatare mixtă a bovinelor mari, pentru carne și pentru produse secundare (p.102) în timp ce pentru Gumelnița ar fi fost crescute, în principal, pentru lapte (p.123).

De reținut și publicarea a trei noi probe ¹⁴C de la nivelul Precriș (fig.8) dar și altor două pentru Gumelnița A2 (fig.75) care reconfirmă datele cunoscute pentru începutul neoliticului timpuriu, respectiv perioada de mijloc a eneoliticului.

Capitolul al IV-lea, intitulat *Evoluția paleoekonomiei animaliere a comunităților neo-eneolitice de pe valea Teleormanului*, analizează, în prima lui parte, eșantioanele faunistice prezentate în cel anterior. În urma studierii a peste 41.000 de resturi, din care peste 39.000 oase de mamifere, autorul conturează o evoluție a paleoekonomiei animaliere de pe valea Teleormanului, pe parcursul a cca. 2500 de ani. Sunt analizate comparativ, în toate secvențele cronologice ale epocii neo-eneolitice, pe lângă mamifere (domestice și sălbatice), moluștele, reptilele, păsările și peștii. De remarcat, spre exemplu, atitudinea comunităților umane asupra unei specii și anume porcul domestic a cărui pondere crește constant, începând din neolitic timpuriu până în eneolitic, de la 1% până la 23%, „odată cu sedentarizarea comunităților preistorice în așezări de tip tell [...]” (p.150).

Partea a doua a ultimului capitol face referire la utilizarea animalelor. Autorul consideră, în mod pertinent, că „informațiile obținute asupra gestiunii speciilor de animale domestice ne permit să întrevădem, cu prudență, utilizarea pe care crescătorii de animale o puteau da acestora” (p.153). Pentru determinarea produselor animalelor vii, respectiv laptele, lâna și părul, se arată că esențial este „cunoașterea vârstelor de sacrificare” (p.153). În ceea ce privește folosirea forței de muncă a bovinelor datele nu sugerează utilizarea lor în acest sens. Există însă posibilitatea, cel puțin pentru tell-ul gumelnițean de la Vitănești (dar și a altor așezări din aria culturilor Gumelnița și Cucuteni), ca vitele să fi fost utilizate doar punctual și ocazional la diferite munci (p.159). În final, sunt făcute unele considerații cu privire la produsele animalelor sacrificate, precum carnea, grăsimea și alte produse alimentare, utilizarea exoscheletului în cadrul industriei materiilor dure de origine animală, utilizarea pieilor și blănurilor și a altor materii prime (grăsime, sânge, ligamente, tendoane, stomac).

În încheiere se regăsesc concluziile autorului, un rezumat în limba engleză, o listă a abrevierilor, o cuprinzătoare și relevantă bibliografie. Anexa fotografică prezintă, prin intermediul a 49 de imagini, o serie de eșantioane faunistice importante în determinarea unor specii de mamifere sălbatice sau domestice întâlnite în epocă pe Valea Teleormanului.

Volumul apare înaintea unor monografii arheologice ale siturilor neo-eneolitice cercetate timp de 20 de ani și care au furnizat materialele faunistice ce au făcut obiectul studiului, constituindu-se ca un imbold pentru arheologi și anume acela de a publica integral materialele și contextele investigate.